herpy

VARANER

Tornhalevaran

Varanus acanthurus

Varanus acanthurus er en lille, hurtig og nysgerrig varan fra Australiens tørre klippeland, med en hale dækket af tornede skæl og gule pletter på mørk bund. Den bliver omkring 60 cm, er dagaktiv og lever mest af insekter. Til gengæld kræver den et stort hjemmebygget terrarie, en dyb og fugtig gravebund, meget varme solpladser, UVB og et liv på mindst 15 år.

Familie: Varanidae Engelsk: Ridgetail Monitor Udgivet 15. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**45-70 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**15-20 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Klippeboende, jordboende og gravende**
Biotop	**Halvørken, savanne og klippeterræn**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**150 × 75 × 120 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**24-38 °C**
Hotspot	**55-65 °C**
Temperatur, nat	**20-24 °C**
Luftfugtighed	**20-50 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 3
Kost	**Insekter og hvirveldyr**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kuldstørrelse	**4-18 æg**
Inkubation	**90-150 dage** ved 28-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten står på CITES liste II og i EU's bilag B (forordning 338/97), som alle varaner undtagen seks arter i bilag A. Handel over grænser kræver derfor CITES- og EU-dokumenter. Arten er ikke blandt de fem varaner, som private ikke må holde i Danmark (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015), så de almindelige regler gælder. Spørg sælger om dokumentation for dyrets herkomst.

Om arten

Varanus acanthurus er en slank, lavbenet varan med spids snude, lang kløvet tunge og en hale, der er rund i tværsnit og dækket af kraftigt kølede, tornede skæl. Skællene danner lyse og mørke ringe, og det er dem, der har givet arten sit navn: det videnskabelige navn kommer formentlig af græsk akantha, torn, og oura, hale. Ryggen er rødbrun til mørkebrun med lysegule til cremefarvede pletter, og hovedet har lyse striber, der fortsætter ned over halsen. Striberne på halsen adskiller arten fra de nærtstående, lignende arter *V. primordius* og *V. insulanicus*. Undersiden er lys og uden tegning.

Dyret bliver 45-70 cm inklusive hale, og de fleste voksne dyr ligger omkring 60 cm. Halen er 1,3-2,3 gange så lang som hoved og krop tilsammen. Hannerne er i gennemsnit lidt større end hunnerne og har et bredere, mere kantet hoved. Hunnerne er mindre og har et smallere, mere spidst hoved. I naturen ligner farven jorden og stenene, dyret lever på, så dyr fra rød jord er rødlige, og dyr fra gule klipper er gullige.

Arten blev beskrevet i 1885 af George Albert Boulenger. Den har tidligere været opdelt i flere underarter, men siden 2022 regnes *V. acanthurus* ud fra DNA og udseende som én art uden underarter. Dyrene på Groote Eylandt og Wessel-øerne hører nu til *V. insulanicus*. De "røde" og "gule" dyr i handlen er farveformer og siger ikke noget sikkert om oprindelsen.

Det er en intelligent og aktiv varan. Den kan tæmmes, men den er ikke et kæledyr, der skal tages op hver dag. Australien eksporterer ikke vilde dyr, så næsten alle dyr uden for Australien er opdrættede, og de er lette at få. Vær klar over, hvad du går ind til: et voksent dyr kræver et terrarie på 150 cm i længden eller mere, materialer til et dybt gravelag, kraftig opvarmning og UVB-rør, der skal skiftes jævnligt, og levende insekter hver anden dag i 15 år eller mere. Foder, strøm og tid er de store løbende poster, ikke selve dyret.

Læs mere: Lys og UVB

Udbredelse og levested

Varanus acanthurus lever i det nordlige og centrale Australien. Den findes i det nordlige Western Australia, i Northern Territory og i det vestlige og nordvestlige Queensland, og den er også opgivet fra South Australia. Mod vest når den til Carnarvon og Broome, mod øst til Mount Isa, og mod nord til Kimberley, Top End og Carpentariabugten.

Øerne ud for kysten, Groote Eylandt og Wessel-øerne, hører ikke længere til arten, efter at de dyr er blevet henført til *V. insulanicus*. Fund uden for dette område på kortet skyldes dyr i fangenskab eller fejlbestemmelser.

> **Oprindelig udbredelse:** Australien.

LEVESTED

Arten er knyttet til tørre, stenede bjergkæder, klippefremspring og sandet eller stenet jord, hvor græsset spinifex vokser i tuer. Den lever mest på jorden og holder til i sprækker mellem sten, under flade sten og i huler, som den selv graver. Kun sjældent gemmer den sig i spinifex. Den er dagaktiv, og midt på dagen soler den sig.

Selv i tørre egne er der mere fugt, end man skulle tro. Ved Alice Springs ligger gennemsnittet af den relative luftfugtighed på 22-38 % om dagen og 30-47 % om natten, og i selve gravene er luften langt fugtigere, op mod 90 %. Omkring 70 % af vandbehovet dækkes af føden, og tiden under jorden begrænser vandtabet.

Æggene lægges i gravede gange, typisk 80-250 cm nede, men undertiden kun 40 cm. Flere hunner kan dele den samme store hule. Hunnerne bærer æg fra august til november.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr skal have et terrarie på mindst 150 × 75 × 120 cm (længde × bredde × højde). Det mål kræver som regel specialbygning eller bestilling hos en producent, fordi handlens standardterrarier er for små. Større er bedre. Unger kan bo i et terrarie af voksenstørrelse fra start, hvis der er mange skjul, og foderet er let at finde. Så slipper du for at købe flere terrarier undervejs.

Det vigtigste i indretningen er bunden. Arten graver, og en dyb bund giver beskyttelse mod overophedning, bedre væskebalance og slidte kløer. Bunden bør være mindst 30 cm dyb til en han og 45 cm til en hun, og 60 cm er et godt mål at sigte efter. Hunner lægger også æg uden han, og er bunden for tynd, kan hun holde æggene tilbage og dø af æglægningsvanskeligheder. Brug en blanding af to dele gødningsfri havejord og en del legesand, evt. med lidt fint ler (højst 20 %), så gangene holder. Bunden skal være fugtig nok til at klumpe, så den ikke styrter sammen. Undgå kokosfibre, bark, træspåner, grus og papir, og brug aldrig kalksand. Lav en barriere af glas eller stærk plade, 60 cm høj, så bunden bliver i terrariet. En glasfront i bunden lader dig se, hvad dyret laver under jorden.

Indret med flade sten, barkstykker og halve rør som skjul, og byg en solplads, der er det højeste sted i terrariet, af skifer, flade sten eller betonfliser. Sæt stenene fast, så dyret ikke kan grave under dem og blive klemt. Terrariet skal have god ventilation, helst med netlåg, og en frontåbning gør det lettere at komme til. Varmelamper skal sidde i keramiske fatninger og være afskærmet med et gitter, så dyret ikke kan røre pæren, og låger skal kunne låses, for varaner er hurtige og dygtige til at flygte. Rengør dagligt for ekskrementer og snavset bund, og skift bunden helt hver 12. måned.

Læs mere: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Varanus acanthurus har brug for en stor temperaturgradient. Solpladsen skal have en overfladetemperatur på 55-65 °C, målt med et infrarødt termometer ca. to timer efter, at lamperne er tændt. Angivelserne svinger fra omkring 54 °C til 78 °C. Start i den lave ende, og følg dyrets adfærd. Luften ved solpladsen ligger på 29-38 °C, og den kølige ende skal være 24-28 °C. Luften i terrariet ligger altså på 24-38 °C om dagen, fra den kølige til den varme ende.

Dyret skal altid kunne søge væk fra varmen. Hvis hele terrariet er varmt, kan det dø af hedeslag. Brug mindst to halogenspots eller infrarøde varmeenheder ved siden af hinanden, så solpladsen opvarmer hele kroppen jævnt. Mål med digitale termometre, og kontroller solpladsen jævnligt, for pærerne mister effekt med tiden. Om natten slukkes varmen, og temperaturen følger rummet. Almindelig stuetemperatur på 20-24 °C er tilstrækkelig.

For lav temperatur giver fedme, mave-tarm-problemer, urinsyregigt og svækket immunforsvar. Dyret soler sig kort ad gangen flere gange om dagen, ikke hele dagen.

En kølig periode om vinteren, hvor varmen gradvist skæres ned, anbefales for avlsdyr og er en god vane for andre. Skær fx ned fra 14 timers opvarmning om sommeren til 4 timer om vinteren. Foderet skal stå til rådighed hele året.

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Den relative luftfugtighed i terrariet skal ligge på 20-50 %. Det er mere end i en ægte ørken og svarer til, hvad dyret møder i hjemlandet. Vigtigere end luften er bunden: den skal være fugtig nok til at holde gangene, så luftfugtigheden nede i gangene er 80 % eller mere, som i en naturlig hule. Hæld vandet i bunden med en vandkande med bruser, og fugt op igen, når bunden bliver tør.

Stil altid en lav skål med frisk vand i terrariet. Skålen må ikke være dybere end dyrets ryg. Dyret får meget af sit vand gennem føden, men uden fri adgang til drikkevand kan det blive dehydreret og få problemer med at skifte hud og med forstoppelse. Skift vandet, når det er snavset, og skrub skålen en gang om ugen. Brug hanevand eller kildevand, ikke destilleret eller blødgjort vand.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og soler sig midt på dagen, så den har brug for kraftigt lys. Sæt et dagslysrør eller en LED-lampe på 6.400 K over terrariet ud over varmelamperne, og undgå farvede lamper, også om natten.

UVB anbefales kraftigt. Dyr kan leve og endda yngle uden UVB, hvis de får meget D3 gennem foderet, men D3 i foderet er svær at dosere rigtigt, og UVB giver desuden andre fordele. Arten hører til Ferguson-zone 3: et T5 HO-rør på 10-14 % over solpladsen i et reflekterende armatur, der dækker ca. halvdelen af terrariets længde. Målet er et UV-indeks på 4-6 ved dyrets hoved på solpladsen og lavere andre steder. Afstanden mellem rør og hoved er typisk 20-45 cm, afhængigt af net og lampe, og den bør kontrolleres med en UV-måler. Rørene skiftes efter producentens anvisning.

Tænd lyset 10,5-13,5 timer om dagen, længst om sommeren og kortest om vinteren. Et tænd-sluk-ur gør det let.

Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

FODER

Arten er insektæder. I naturen består maden mest af græshopper, biller og kakerlakker, suppleret med edderkopper, tusindben, bænkebidere, sommerfuglelarver, cikader og snegle. Firben udgør en mindre del af antallet, men en stor del af mængden. Plantedele ædes kun ved et uheld.

Giv en varieret kost af veludfodrede insekter: dubia-kakerlakker, fårekyllinger, græshopper, melorme, superorme, silkeorme, bænkebidere og tusindben. Insekterne bør være omtrent lige så store som dyrets hoved. Kosten bør være fedtfattig, og nøglen er variation. Giv engang imellem frosne firben, vagtelæg eller en nyfødt mus, men sparsomt, fordi dyret ellers bliver fedt. Æg og mus er ikke en stor del af den naturlige kost.

Unger fodres dagligt med så meget, de kan æde, til de er ca. 6 måneder. Subadulte og voksne dyr får mad hver anden dag, så meget som de kan æde på 5-10 minutter. Avlshunner kan få mad dagligt og have mere at spise. Små, hyppige måltider er sundere end store, sjældne.

Støv insekterne let med kalk uden D3 ved de fleste fodringer. Et vitamin- og mineraltilskud med vitamin A (retinol) og ikke betacaroten bruges af og til. Giv insekterne et næringsrigt gutload-foder i mindst et døgn før fodring, og brug opdrættede insekter, ikke fangede, så du ikke får parasitter ind. Lad dyret jage, for det er god motion og berigelse.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Varanus acanthurus er en klog og nysgerrig varan, der husker sine holdere og tidligere oplevelser. Den er forholdsvis let at tæmme sammenlignet med andre varaner, men tæmning kræver tid. Unger er nervøse og springske, indtil de nærmer sig voksenalderen omkring etårsalderen. Derefter bliver de mere modige. Giv et nyt dyr et par uger i fred. Vær derefter til stede ved og i terrariet hver dag, og lad hånden hvile i det, så dyret kan lugte og slikke på den. Stir ikke, rør ikke og tag ikke fat i dyret, når det gemmer sig. Nærm dig aldrig oppefra med en klolignende hånd, for rovfugle er naturlige fjender, og dyret reagerer på alt, der ligner en. Lad dyret kravle op på din arm.

Arten er lille, og skaderne er små. Den bider sjældent mennesker, og kun ud af ekstrem frygt; et bid er normalt overfladisk. Den kan piske med halen, når den er bange, og halen er tornet. De fine kløer kan give små, røde ridser og lette udslæt, hvis du håndterer dyret med bare arme. Dyret er meget hurtigt, så hold godt fast, og håndtér aldrig i et rum, hvor det kan stikke af. Lukkede øjne, flugt og halepisk er tegn på stress, og så skal du holde pause.

Som alle krybdyr kan varaner bære salmonella. Vask hænder med sæbe efter al kontakt med dyr, terrarium og foder, og lad ikke små børn røre dyret uden opsyn.

Hold hanner adskilt. De slås og kan skade hinanden alvorligt eller dræbe hinanden. Hunner kan også være aggressive mod hinanden. Et par kan holdes sammen, men det kræver et væsentligt større terrarie og opsyn, og der er ingen garanti for, at to dyr kan være sammen. Kommer der blod, skal parret skilles. Større dyr kan æde små, så hold ikke dyr af meget forskellig størrelse sammen. Arten er ikke social og trives fint alene. Giv berigelse, fx jagt på levende insekter og mad fra en pincet.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannerne er som regel større end hunnerne og har et bredere, mere kantet hoved og ru skæl, der giver greb, under halen. Hunnerne har et smallere, spidsere hoved og glatte skæl under halen. Kønnet kan gættes ud fra dette, men den sikreste metode er at lyse gennem halens rod og se hemipenis-strukturerne (transillumination). Udseende alene er ikke pålideligt.

Vilde dyr bliver kønsmodne ved en snude-kloak-længde på omkring 30 cm for hanner og 25-36 cm for hunner, men tallene passer dårligt med artens samlede længde og er usikre. Hunner kan lægge befrugtede æg som toårige. Sæt først en hun i avl, når hun er fuldvoksen og i godt huld, for en for ung eller mager hun tappes for kræfter.

PARRING

I naturen følger parringen varmen, regnen og rigelig føde. En kølig periode om vinteren, hvor varmen gradvist skæres ned, giver en bedre avlssæson, og dyrene bør gå i godt huld før parring. I naturen kan parringen fx falde i oktober efter et regnfuldt efterår, på en varm, solrig dag.

Sæt hannen til hunnen i hendes terrarie, og hold øje i det mindste de første dage. Han tungeflikker og forsøger at gribe hende i nakken. Parringen varer nogle minutter og kan gentages over op til fem dage. Hannen kan blive voldsom og bide hunnen i hoved og forben, så vær klar til at skille dyrene, hvis hun får sår. Drægtigheden varer to til fire uger.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger sine æg ca. 2-4 uger efter parringen. Et kuld er på op til 18 æg, og hvor mange kuld hun lægger om året, kendes ikke.

Hunnen graver en gang i bunden og lægger æggene dér. Terrariet skal derfor have fugtig, dyb bund, mindst 45 cm, helst mere, og gerne en separat æglægningskasse. Uden egnet sted kan hun holde æggene tilbage, og det kan give æglægningsvanskeligheder, som kan være livstruende. Hunner lægger også ubefrugtede æg uden han. De klækker ikke og kan fjernes. Giv hunnen rigeligt føde både før og efter, så hun kan genopbygge kræfterne.

INKUBATION

Grav æggene forsigtigt op, og vend dem ikke. De lægges i en lukket beholder, hvor de ligger på et gitter over en fugtig bund af perlit og vand, så de ikke rører vådt underlag. Beholderen skal have små lufthuller, fx to på 4 mm i låget, for en beholder uden ventilation i en lufttæt rugemaskine kan give trykforskelle, så æg kan springe, når døren åbnes. Et revnet æg kan repareres med et lille stykke gammel, blødgjort æggeskal fra en anden varanart, der presses fast med den tilbageværende æggehvide. Et repareret æg kan klække normalt sammen med resten af kuldet.

Rugetiden er 3-5 måneder. Den præcise rugetemperatur kendes ikke; 28-30 °C er et skøn. Æg, der ruges for varmt, kan give unger med unormale striber på ryggen, så hold temperaturen stabil og undgå overophedning. Opdrættede dyr kan have misdannelser i tungebenet.

Læs mere: Inkubation af æg

OPDRÆT AF UNGER

Nyklækkede unger måler omkring 15 cm. Sæt dem i et terrarie med samme opbygning som de voksnes: dyb, fugtig bund, skjul, solplads og UVB. Ungerne er mere nervøse end voksne, så giv dem mange skjul og ro.

Foder dem dagligt med små insekter, så meget de vil æde, fx små fårekyllinger, støvet med kalk. Fordøjelsen er hurtig, ofte inden for 24 timer. Ungerne vokser hurtigt, og efter ca. seks måneder kan de gå over til at spise hver anden dag. Vej dem jævnligt, og hold øje med væksten. Tæmning går bedst, hvis du bare er til stede i lange stunder uden at røre dem; de bliver modigere omkring etårsalderen. Del ungerne, når de nærmer sig kønsmodenhed, for hanner slås.

Sundhed og typiske fejl

De fleste sygdomme skyldes fejl i opsætningen, især for lidt varme, for lidt UVB og for ensidigt foder. De typiske problemer er:

- Knogleskørhed (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Giv UVB og støvede insekter.
- Fedme ved for mange fede fødedyr som mus og æg, og for lidt motion.
- Urinsyregigt og mave-tarm-problemer ved for lav temperatur og for lidt vand.
- Forstoppelse og tilstoppet tarm, hvis dyret er for koldt, tørt eller sygt. Fint sand er sjældent årsagen, mens bark og spåner er mere risikable.
- Æglægningsvanskeligheder hos hunner, der ikke kan lægge æg: for tynd bund, mangel på kalk eller for lav varme. Det er livstruende og kræver dyrlæge.
- Mider og indvendige parasitter. Nye dyr bør sættes i karantæne i mindst tre måneder.
- Hudskifteproblemer ved for tør luft og for lidt fugt i bunden.
- Luftvejsinfektion og prolaps.
- Gas i bughulen (pneumoperitoneum) kan opstå efter transport: bugen svulmer op, og dyret kan dø i løbet af et døgn. Et dyr med opsvulmet bug skal straks til dyrlæge.

Et sundt dyr har klare øjne, en kraftig muskuløs krop, en veludfyldt hale og rette lemmer og rygsøjle. Det spiser regelmæssigt, trækker vejret med lukket mund og er aktivt og nysgerrigt. Vej dyret regelmæssigt, for et pludseligt vægttab er ofte det første tegn på sygdom. Krybdyr skjuler sygdom, så opsøg en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, ikke spiser, trækker vejret med åben mund eller virker sløvt. Et årligt sundhedstjek anbefales.

Australien eksporterer ikke vilde dyr, så næsten alle dyr i handlen uden for Australien er opdrættede. Vildfangne dyr har som regel flere parasitter og er mere stressede, men også opdrættede dyr kan have mider og orm, så tjek altid for mider, klare øjne og en rund hale, og sørg for, at hofteknoglerne ikke er synlige.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.